

УДК 811.161.2'373.4'42

І. М. Струк

ПАРЕМІЇ ЯК ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ КАТЕГОРІЇ ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТІ В ДРАМАТИЧНОМУ ТЕКСТІ БУКОВИНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ

У статті проаналізовано пареміологічні одиниці як засоби інтертекстуальності в драматичному тексті буковинських письменників другої половини ХІХ – початку ХХ ст. (Ю. Федьковича, С. Воробкевича, С. Яричевського). Виокремлено функціональні групи паремій, що є своєрідним комунікативним кодексом буковинців. Розглянуто особливості використання усталених народних висловів, зафіксованих у драматичних творах буковинських письменників, у відповідній комунікативній ситуації

Ключові слова: драматичний текст, інтертекстуальність, паремія, комунікативна ситуація, комунікативне правило.

DOI 10.34079/2226-3055-2021-14-24-149-157

Постановка проблеми. Дослідження тексту починається з визначення його основних категорій, які виражають властивості й ознаки тексту. Визначення цих категорій залежить від лінгвістичної позиції автора. Системотвірною категорією драматичного тексту (далі ДТ) вважаємо *інтертекстуальність* – різнобічний зв'язок тексту з іншими текстами на рівні змісту, жанрово-стилістичних особливостей, структури, формально-знакового вираження. Новостворений текст, що вступає в діалогічні стосунки з іншим текстом, може доповнювати його новим смислом, уточнювати зміст, трансформувати його відповідно до художнього наміру автора, навіть порушувати первинну смислову систему (наприклад, у випадку пародіювання). У драматургії інтерсеміотичні відношення зреалізовані між словесними текстами і текстами, які репрезентують інші семіотичні системи. У межах театральної вистави спостерігають взаємодоповнення вербального та музичного у межах пісні, малярства та слова, кінематографічна адаптація літературного тексту, зокрема, передача через зорові образи вербальної багатозначності. У ДТ буковинських письменників звертаємо особливу увагу на паремії як засоби інтертекстуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Паремії якнайповніше відбивають усі етапи розвитку свідомості нації, та пов'язані з ними історичні події. Це приклад мовної досконалості людства. Говорячи про паремії як засіб відбиття когнітивного процесу, Н. Ковальська зауважує, що подекуди в одному реченні зосереджується «уся когнітивна сутність людини: історія, досвід, пам'ять, уявлення, світосприйняття, горе й радість, страждання й щастя» (Ковальська, 2004, с. 418). Тому паремія як мовне явище та ментальна репрезентація заслуговує на увагу мовознавців і потребує детального вивчення. У 2010 р. уперше в Україні вийшов тлумачний словник нового типу «Комунікативний кодекс українців у пареміях» (Космеда та Осіпова, упоряд. 2010), укладачами якого є відомі мовознавці Т. Космеда й Т. Осіпова. Тлумачний словник паремій належить до словників активного типу, що містить частину паремійного фонду українців, передусім прислів'я та приказки, які омовлюють комунікативні закони, правила, тенденції, принципи, стратегії, тактики, що моделюють, реалізують та регулюють процес спілкування з урахуванням етнічної своєрідності українців. Автори-укладачі відібрали найбільш популярні, поширені паремії, що містять у собі комунікативний досвід українців. Знання паремій, що віддзеркалюють його, звичайно,

«сприяє підвищенню рівня комунікативної спроможності мовців, їх комунікативної компетенції» (Космеда та Осіпова, упоряд. 2010, с. 6). На думку В. Жайворонка, паремії «є яскравою ілюстрацією традиційних, часто універсальних асоціативних міжпредметних зв'язків або регулярних внутрішніх асоціацій між символами і реальними предметами. Через те в пареміях усе значуще, пов'язане так, що входить у певні асоціативні ряди, які співвідносяться як щодо положення, так і щодо значення» (Жайворонко, 2007, с. 26).

Метою нашого дослідження є аналіз паремій як засобів категорії інтертекстуальності в драматичному тексті буковинських письменників кінця ХІХ – початку ХХ ст. (Ю. Федьковича, С. Воробкевича, С. Яричевського). Мета наукової розвідки передбачає реалізацію таких **завдань**: 1) скласифікувати пареміологічні одиниці за функціональним призначенням, 2) з'ясувати особливості використання усталених народних висловів у відповідній комунікативній ситуації.

Виклад основного матеріалу. У драматичних творах буковинських письменників паремії виступають найвищим проявом народного духу, глибин народної філософії, етики та естетики. Драма, у порівнянні з іншими видами мистецтва, найбільше відтворює живе мовлення, в якому й реалізуються паремії. У творах буковинських драматургів ми звернули основну увагу на прислів'я та приказки, виокремивши їх у певні функціональні типи паремій, що *регулюють стосунки між людьми в суспільстві; розкривають народні уявлення та спостереження над розвитком суспільства; характеризують характер людського мовлення; паремії, що виражають своєрідні моральні та соціальні заповіді для людини; паремії-оцінки.*

І. Паремії, що регулюють стосунки між людьми в суспільстві. Серед паремій цієї групи фіксуємо такі, що є своєрідними правилами стосовно обмеження деяких людських дій, вповноважень, поведінки тощо. Наприклад: [МИХАЙЛО:] *Як не можна, то не можна. Служба не дружба, кажуть* (Яричевський, 1978, с. 465). Паремія регулює стосунки між людьми, розрізняючи ділові та дружні. Народна мудрість високо підносить дружбу і, протиставляючи її службовим стосункам, проводить межу між цими двома різними поняттями.

Сутність комунікативного правила, що вказує на межі особистого простору і стосується людини, яка намагається втручатися у сторонні справи зреалізовує герой комедії-оперетки «Пан Мандатор» Чорнило в наступній паремії: *До чужих конопель внадився журавель* (Воробкевич, 1911, с. 396). Викривальний характер висловлення представлений іронічною формою, передбачаючи швидке реагування адресата.

Певна межа (зумовлена соціальною нерівністю) у людських стосунках відчувається у пареміях, у яких центральним образом є пан (хазяїн, багач, газда), що представляє вищу верству населення. Поява таких паремій була зумовлена соціальними умовами. Усвідомлення народом несправедливості, нерівності, жорстокого ставлення до простих людей відбилась у народному слові: [АНДРІЙ:] *Скачи, вражий, як пан скаже! Хіба я не щоднини, скоро світ, уже не в канцелярії?* (Федькович, 1918, с. 402). Зазначена паремія виражає сутність поведінки людей різного соціального статусу і закликає до покори бідного багатому, підлеглого – начальнику, молодшого – старшому.

Закономірність інтелектуального розвитку людей різних соціальних верств виражено загальнонародною приказкою, яка звучить в устах одного з героїв п'єси С. Воробкевича: [ГАВРИЛО:] *Пани на всім лучіше знаються, ніж ми, мужики: пан паном, а Іван Іваном...* (Воробкевич, 1911, с. 202). Паремія репрезентує закріплену у свідомості українського народу тенденцію, що бідний протиставляється багатому не тільки матеріальним становищем, а й розумовими здібностями. Соціальну нерівність, несправедливість і жорстокість своєї господині відчула і героїня суспільної драми

С. Яричевського «Боягузи»: [ЛЕОНТИНА:] *Але ж, пані добродійко! Змилуйтеся! За моє жито ще мене і побито!* (Яричевський, 1978, с. 445).

У процесі людської діяльності відбувається пізнання та накопичення знань, що сприяє швидкій передачі інформації – цю закономірність зобразив народ у наступному прислів'ї: [ГНАТ:] *Ні, голубко, без підпалу дрова не горять. Горлом йому волоцюга вийде! Заведу такого дива, що світ не чував!* (Воробкевич, 1911, с. 396). Народна мудрість репрезентує сутність комунікативної тенденції, що стосується поширення інформації на підставі певних фактів, іноді чуток щодо дій чи поведінки певної особи.

У драматичних творах буковинських письменників фіксуємо паремії, утворення яких зумовлене підсвідомим психічним процесом наслідування спільного настрою, думки, поведінки, внаслідок чого виникає скупчення уваги навколо однієї особи. Наприклад: [МОРДКО:] *Біда на світі! На кого люди, на того й ворони* (Воробкевич, 1911, с. 316). Аналогічну паремію (На кого ворони, на того й сороки) мовознавці Т. Космеда і Т. Осіпова репрезентують як «закон емоційної афіліації («зараження») стосовно окремої особи» (Космеда та Осіпова, упоряд. 2010, с. 65); **афіліація** – *англ. to affiliate – приєднувати, сполучатися* (Ковалів, уклад. 2007, с. 106). Подібне тлумачення має і паремія у творах С. Воробкевича, пов'язана зі спостереженням за природною поведінкою ворони. Інколи у житті виникають обставини, коли неприємності спіткають людину водночас з різних боків і з різних причин. «Щоб запобігти виникненню глобального внутрішнього конфлікту, слід вчасно нейтралізувати конфліктні ситуації і вирішувати проблеми поступово» (Космеда та Осіпова, упоряд. 2010, с. 65–66). Таку паремію буковинці використовують у відповідній ситуації, висловлюючи моральну підтримку, співчуття, жаль та ін.: [МОРДКО:] *Нема правди і не буде, на кого собаки, на того і люди!* (Воробкевич, 1911, с. 206). Тут агресивність людської поведінки народ асоціює з іншою твариною – собакою.

Регулювання особистісних стосунків, що передбачає неможливість існування чоловіка та жінки один без одного у родинних, сімейних стосунках, залежність їх один від одного показується в наступній народній мудрості: [КАТРЯ:] *Жінка без мужа – то солома без колосся!* (Федькович, 1918, с. 395). Цю паремію використовують як настанову, повчання, аргумент, коментар або маркер відповідної комунікативної ситуації, що підтримує чоловіка

II. Паремії, що розкривають народні уявлення та спостереження над розвитком суспільства. Низка паремій, зарахованих до цієї групи, фіксують сутність людських цінностей (матеріальних чи духовних). Наприклад: [РОЗДУМОВИЧ:] *Відреставруєсь оно вскорі у чоловіка, хай лише прийде на добро. Знайдуться зуби, коби тільки хліб знайшовся* (Яричевський, 1978, с. 235). Зазначена паремія висловлює людське бажання щодо придбання матеріальних благ, які є запорукою кращого життя.

Сутність комунікативної тенденції, що визначає потребу молодих людей, які збираються одружитися, у духовній близькості, репрезентовано у наступних народних висловах: [КАТЕРИНА:] *Ні, нене! Не хочу того гаразду. Ліпший разовий запрацьований хліб, ніж ціле його добро! До чорта та худоба, коли жити не вподоба!* (Воробкевич, 1911, с. 392); [КАТЕРИНА:] *Нащо мені то срібло, коли жити не добро. Не хочу ні твого обійстя, ні тебе* (Воробкевич, 1911, с. 300). У пареміях наголошується на пріоритеті моральних, духовних цінностей над матеріальними. Вербалізація цього принципу сприяє його закріпленню у свідомості на ментальному рівні.

Подібно до державних законів, народні уявлення буковинців спрямовані на правильне поведіння людини за певних обставин, в тій чи іншій ситуації. Народні спостереження над умовами праці плотарів породили афористичний вислів, що належить Катерині з п'єси С. Воробкевича «Гнат Приблуда». Наприклад: [КАТЕРИНА:] *Вже наша*

доля така; **трудно проти води дараби гонити** (Воробкевич, 1911, с. 391). Паремія є своєрідною формулою раціональної поведінки у складній життєвій ситуації, при якій людині важко щось змінити, хоч би яких зусиль вона докладала.

Як застереження стосовно перебільшеної довірливості людей до почутої інформації звучить паремія **Не такий чорт, як його мажуть** (Воробкевич, 1911, с. 307). Використане у паремії діалектне слово *мажуть* дає підставу вважати цю паремію власне буковинською. У фразеологічному словнику української мови зафіксовано паремію з літературним дієсловом-відповідником (*Не такий страшний чорт, як його малюють* – про когось або щось насправді не так страшне, як воно комусь уявляється, як про нього розповідають (Удовиченко, 1984, с. 73)). За допомогою вербальних і невербальних засобів люди описують ту чи іншу ситуацію з великим перебільшенням, тим самим спотворюючи інформацію.

Буковинські драматурги використовують низку паремій, які є своєрідними застереженнями щодо негативних наслідків, спричинених неправильними діями, вчинками якихось осіб: [ШЕВЧИХА:] *Ся шафа може нас ще до такого клопоту довести, що ми і в йорданській воді не обмиємось...* (Федькович, 1906, с. 224). Аналогічну паремію виявляємо і в п'єсі С. Воробкевича «Гнат прибула». Проте, на відміну від Ю. Федьковича, С. Воробкевич у складі паремійної одиниці використав діалектну дієслівну лексему не обхаришся: [СЕМЕН:] *Як се по селі розголошу, то піде така слава, що й у йорданській воді не обхаришся* (Воробкевич, 1911, с. 300). Вважають, що йорданська вода обмиває всі незгоди в житті людини. Тому зазначені паремії розкривають сутність комунікативної стратегії стосовно негативних людських вчинків, що призводять до неприємної ситуації, з якої важко знайти вихід. Подібне значення має і висловлювання, що належить Яну з п'єси С. Воробкевича «Новий двірник»: [АДАМ:] *Шкода з гадинов-музжиком, з хамом час марнувати...* [ЯН:] *Куниця хитра, та все капкан мудріший* (Воробкевич, 1911, с. 300). Паремія зреалізовує сутність тенденції стосовно хитрої людини, на яку в решті-решт таки знайдеться управа. Підступна сутність особи втілена в образі куниці, яка в Словнику української мови охарактеризована як «дрібна хижка тварина родини куницевих з цінним пушистим хутром» (Білодід, ред. 1973, с. 399).

Подекуди паремії-застереження є водночас і настановами щодо людської обережності з іншими людьми, зокрема з сусідами: [КОЛОТИЛО:] *І хто ж би єму мав се сказати?* [ШЕВЧИХА:] *У сусід коточі очі* (Федькович, 1906, с. 234). Паремію вважаємо власне буковинською, оскільки вона не зафіксована ні в праці М. Номиса (Номис, уклад. 1993), ні в тлумачному словнику Т. Космеди та Т. Осіпової (Космеда та Осіпова, упоряд. 2010), до того ж Ю. Федькович у складі паремії використав буковинську діалектну лексему *коточі*. Відповідно паремія репрезентує комунікативну тенденцію швидкого поширення інформації в суспільстві, зокрема невербальними засобами. Внаслідок спільності життєвого простору сусіди стають найпершими свідками різноманітних подій у побуті, тому будь-яка інформація, зокрема негативна, може поширюватися без відома того, кого ця інформація стосується.

III. Паремії, що виражають своєрідні моральні та соціальні заповіді для людини найчастіше мають імперативний характер і передбачають розмежування індивідуального, інтимного, публічного, соціального просторів, що актуалізуються у певній ситуації. Наприклад: [СТЕПАН (*встав, остро*):] **Не пхайте носа до чужого прося!** (Яричевський, 1978, с. 449). Зреалізовано сутність комунікативного правила, що вказує на межі комунікативного простору, у якому може перебувати адресат. Використання невербального знака комунікації, що відбиває інтенції адресата, разом з імперативною формою висловлювання надає паремії конкретності та категоричності,

що забезпечує ефективність її використання у відповідній ситуації мовлення як жанр доброзичливого чи більш категоричного зауваження або настійної вимоги.

Народні заповіді є своєрідними застереженнями чи рекомендаціями стосовно зловживання алкогольними напоями. У таких пареміях народ засуджує чи висміює пияцтво. Хоч існує й узагальнена форма паремій, що відбивають народний досвід спостережень українців, наприклад: [ВСІ ТРИ СПІВАЮТЬ:] **В цілм світі така мода, що в весілля не п'ють воду...** (Федькович, 1918, с. 235). Паремія описує традиції українського народу під час весільного застілля, зокрема частування гостей не водою, а вином, горілкою тощо. Паремії-застереження з іронією вказують на наслідки, до яких призводить надмірне та неконтрольоване вживання алкоголю: [КИФІР:] **Хто по повній випиває, той в болоті спочиває** (Воробкевич, 1911, с. 305). У паремії імперативного характеру **Пий та ума не пропий** (Воробкевич, 1911, с. 306) представлено сутність комунікативного правила, що регулює ступінь володіння собою людини у стані посиленого емоційного сприйняття (у стані сп'яніння).

Іноді подібні паремії виникають як наслідок народних спостережень за поведінкою людини у стані алкогольного сп'яніння: [ПАВЛЮ:] **Я і без чарки йому здоровля зичу! Там не раз сварка, де та вража чарка** (Воробкевич, 1911, с. 366). Символом зла виступає чарка, яку С. Воробкевич характеризує епітетом *вража*. З подібним значенням фіксуємо паремію у праці М. Номиса: *Перша чарка, перша палка* (Номис, уклад. 1993, с. 83).

У творах буковинських драматургів виявляємо паремії, що формують погляд на певні моральні цінності людей. Наприклад, у С. Воробкевича знаходимо узагальнену народну мудрість, що закликає шанувати старі звичаї: [АДАМ:] **Хто старий звичай шанує, той не бідує!** (Воробкевич, 1911, с. 364). Паремія реалізує думку, що звернення до давніх звичаїв як до вічної істини є запорукою щасливого життя. Ю. Федьковича вводить у свою п'єсу «Як козам роги виправляють» приповідку, в якій постає тема важливості сімейного виховання: [ТОДІР:] *Она ще покориться. Як тої приповідки: «З молодого можна зробити і сякого, і такого!»* (Федькович, 1906, с. 459). Зреалізовано сутність правила, що ґрунтується на дидактичних засадах.

IV. Паремії, що характеризують характер людського мовлення у драматичних творах буковинських письменників найчастіше показують неуспішність комунікативного процесу з метою поширення інформації чи впливу на адресата. Наприклад: [ПРАКСЕДА:] **Говори до гори, а гора горою! Чи ж ти інакше не потрапиш порадити?** (Яричевський, 1978, с. 231). За тлумачним словником Т. Космеди та Т. Осіпової, зазначена паремія «вербалізує комунікативну тактику поширення інформації навіть за відсутності «живого» трансляційного каналу (слово, сказане в горах, може передаватися луною), при цьому враховано ступінь її викривленості за рахунок недосконалості трансляційного каналу» (Космеда та Осіпова, упоряд. 2010, с. 210). Неуспішність впливу на адресата у процесі комунікації виявляє і наступна паремія, яка містить відтінок допустовості. Наприклад: [ЮЛІАН:] **Говори, не говори! Я знаю, що вона землячка та й до того ще така гарна, то і мусіла йому сподобатися** (Яричевський, 1978, с. 430). Вербалізовано сутність комунікативної тенденції щодо відхилення слів співрозмовника, думку якого адресант може сприймати, але при цьому й від своєї відступатися не має наміру.

Низка паремій у драматичних творах буковинських письменників є своєрідною критикою людського мовлення. Наприклад, комунікативний процес говоріння протиставляється фізичній дії, перевага надається останній, бо цінується більше результат дії: [ДВІРНИК:] **І тобі, сину! Легше говорити, ніж зробити** (Воробкевич, 1911, с. 117). Представлено сутність комунікативної закономірності стосовно поведінки

особи, яка не бажає докладати зусиль до розв'язання проблеми, натомість відзначається вербальною активністю.

Пареміологічні одиниці можуть характеризувати особливості комунікації певного соціального прошарку населення, а саме мовлення жінок. Наприклад: [ТАНАСІЙ:] **Бабські слова – пуста полова!** (Воробкевич, 1911, с. 53). У народному вислові виражено комунікативне твердження стосовно гендерних особливостей жінки, яка є більш багатослівною, ніж чоловік. За народними уявленнями чоловіків, жіноче мовлення – це пуста балаканина, а тому й оцінка такого мовлення набуває в паремії негативного забарвлення.

V. Паремії-оцінки найчастіше *описують характер людської поведінки* (позитивної чи негативної) у формі зіставлення і протиставлення: [КИФІР:] *Одну дитину має, як одну душу в тілі, та що з того? Старий – яблуко зі щепи, а син з терпкої дички* (Воробкевич, 1911, с. 204). Народна мудрість відображає зіставлення характерів, поведінки двох людей різного покоління. Паремія характеризує літню людину з кращого боку, натомість скеровує критику на представника молодшого покоління, його індивідуальні моральні або комунікативні властивості.

У творах буковинських письменників фіксуємо і паремії, що виступають як узагальнена оцінка-порівняння людської поведінки зі світом тварин, а саме з образом вовка, в якому народ уособлює злість, жадібність, жорстокість, дурість. У пареміях українці узагальнюють риси вовчої поведінки, вбачаючи їх в людській вдачі. Наприклад, у Ю. Федьковича: [СТЕФАН:] **Вовк шерсть тратить, а натуру не тратить. Який був давно палкий та прудкий, такий і тепер** (Федькович, 1906, с. 259). З аналогічним значенням паремію знаходимо і в п'єсі «Пан Мандатор» С. Воробкевича: [ГАВРИЛО (до Чорнила):] **Така вже вовча натура, все лиш ягня драги** (Воробкевич, 1911, с. 106). Зазначений герой цього ж твору Гаврило дає оцінку Броніславу, використовуючи подібну паремію, в якій зазначені негативні риси kota: [ГАВРИЛО:] **Хоча kota бий, то все є ласий до сала** (Воробкевич, 1911, с. 106). Виявлені паремії вербалізують закономірність комунікативної поведінки людини, що зумовлена природними, передусім генетичними особливостями її вдачі. Найменша спроба змінити ситуацію нівелює докладені зусилля, і природа бере верх. У суспільстві виникли певні стереотипи взаємостосунків із такими особистостями (позиція нейтралітету, частково толерантності). Зазначені паремії вважаємо власне буковинськими, хоча з таким же значенням, але не тотожну паремію фіксуємо у праці М. Номиса: *Вовча натура в ліс тягне* (Номис, уклад. 1993, с. 163).

Наступна паремія вербалізує усталені тенденції, що стосуються поведінки людей різного інтелектуального або культурного рівня – *чим багатіша людина, тим вразливіша і, навпаки, чим бідніша – тим витриваліша*. Наприклад: [1-й ПАРУБОК:] *Не йшла з нами в танець як донька багача Танасія, а тепер як дочка громадського начальника на нас лиш скося дивитися ме...* [2-й ПАРУБОК:] **Ова! Повний колос гнеться, а пустий догори пнеться** (Воробкевич, 1911, с. 159). У мовленні ця паремія зреалізовує жанри повчання, попередження.

Часто паремії цієї групи спрямовані на відбиття інтелектуальних особливостей людини, як-от: [ДВІРНИК:] **Молодий розум за десять старих. І тобі, сину! Легше говорити, ніж зробити** (Воробкевич, 1911, с. 417). Вербалізовано закономірність стосовно переваги молодості над старістю, адже в молодому віці здатність запам'ятовування набагато краща, ніж в людей похилого віку. У деяких пареміях з іронією зображено похвалу розумного, його інтелектуальних здібностей, як-от: [ГАВКАЛО:] **Премудрий Соломон най ще до вас до школи ходить!** (Федькович, 1906, с. 334). Зіставлення особистості з мудрецем Соломоном підкреслює високий ступінь

розумового розвитку людини. У мовленні паремію використовують як оцінку, характеристику стосовно адресата з високорозвиненим інтелектом.

Паремійні оцінні вислови описують особливості людської поведінки в залежності від вікових чинників. Наприклад: [ЗОСЯ:] *І я без тебе не можу жити. (До себе). Як волос сивіє, чоловік дуріє* (Воробкевич, 1911, с. 231). Зазначена паремія зrealізує закономірність стосовно зміни поведінки людини зі зміною її віку. У п'єсі С. Яричевського «Лови на ловців» Роздумович насміхається над своїм співрозмовником, використовуючи паремію, яка передає надто молодий вік особи чоловічої статі щодо одруження: [РОЗДУМОВИЧ] *Женихатись захотіло! Ото мені козак! Шестеро волоса під носом ще й гаразд не поросло, а він женихатися* (Яричевський, 1978, с. 234).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Пареміологічні одиниці, зафіксовані в драматичних творах буковинських письменників, – з одного боку, є виявом інтертекстуальності ДТ, з іншого, – засвідчують сприйняття, розуміння і пізнання людиною навколишнього світу. Як наслідок колективної мовленнєвої діяльності народу в минулому репрезентують групову та індивідуальну форми комунікативної поведінки людини, є своєрідним духовним кодексом буковинців, який регламентує життя кожної особистості. **Перспективу** подальшого дослідження вбачаємо в системному аналізі народних пісень та ремінісценцій як важливих засобів вираження категорії інтертекстуальності в драматичному тексті.

Бібліографічний список

- Білодід, І. К., ред. 1973. *Словник української мови* : в 11 т. Київ : Наукова думка, Т. IV.
Жайворонок, В. В., 2007. *Українська етнолінгвістика*. Київ : Довіра.
Ковалів, Ю. І., уклад. 2007. *Літературознавча енциклопедія* : у 2 т. Київ : Akademia, Т. 1.
Ковальська, Н., 2004. Паремії як засіб відображення когнітивних процесів. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*, 34 (1), с. 412–418.
Космеда, Т. А. та Осіпова, Т. Ф., упоряд. 2010. *Комунікативний кодекс українців у пареміях : тлумачний словник нового типу*. Дрогобич : Коло.
Номис, М., уклад. 1993. *Українські приказки, прислів'я і таке інше*. Київ : Либідь.
Воробкевич, І., 1911. *Твори Изидора Воробкевича*. Львів, Т. 3 : Драматичні твори.
Удовиченко, Г. М., 1984. *Фразеологічний словник української мови* : в 2 т. Київ : Вища школа, Т.2.
Федькович, Ю., 1906. *Писання Осипа Юрія Федьковича*. Перше повне видане. Львів, Т. III : Перша часть А. Драматичні твори. З передруків і автографів видав др. Олександр Колесса.
Федькович, Ю., 1918. *Писання Осипа Юрія Федьковича*. Перше повне і критичне видане. Львів, Т. III. Перша часть Б. Драматичні твори. З автографів видав др. Олександр Колесса.
Яричевський, С., 1978. *Твори* у 2-х т. Бухарест, Т. 2.

References

- Bilodid, I. K., ed. 1973. *Slovnnyk ukrainskoi movy [Dictionary of Ukrainian language]*: in 11 vol. Kyiv : Naukova dumka, Vol. IV. (in Ukrainian).
Fedkovych, Y., 1906. *Pysania Osypa Yuriiia Fedkovycha [The writings of Osip Yuri Fedkovich]*. 1st ed.. Lviv, Vol. III : The first part A. Dramatic works. From reprints and autographs published by Dr. Alexander Kolessa.

- Fedkovych, Y., 1918. *Pysania Osypa Yurii Fedkovycha [The writings of Osip Yuri Fedkovich]*. 1st ed. Lviv, T. III. The first part B. Dramatic works. From the autographs issued by Dr. Alexander Kolessa.
- Kosmeda, T. A. and Osipova, T. F., compilers 2010. *Komunikatyvnyi kodeks ukrainsiv u paremiiakh: tлумachnyi slovnyk novoho typu [Communicative code of Ukrainians in paremias: a new type of explanatory dictionary]*. Drohobych : Kolo. (in Ukrainian).
- Kovaliv, Yu. I., compiler 2007. *Literaturoznavcha entsyklopediia [Literary Encyclopedia]* : in 2 vol. Kyiv : Akademiia, Vol. 1. (in Ukrainian).
- Kovalska, N., 2004. *Paremii yak zasib vidobrazhennia kohnityvnykh protsesiv. [Paremias as a means of mapping the cognitive processes]*. *Visnyk of the Lviv University. Series Philology*, 34 (1), pp. 412–419. (in Ukrainian).
- Nomys, M., uklad. 1993. *Ukrainski prykazky, pryslivia i take inshe [Ukrainian proverbs, sayings and so on]*. Kyiv : Lybid. 1993. (in Ukrainian).
- Udovychenko, H. M., 1984. *Frazeolohichni slovnyk ukrainskoi movy [Phraseological dictionary of the Ukrainian language]* : in 2 vol. Kyiv : Vyscha shkola, Vol. 2. (in Ukrainian).
- Vorobkevych, S., 1911. *Tvory Sydora Vorobkevycha [The Works of Sydir Vorobkevych]*. Lviv, T. 3 : Dramatychni tvory.
- Yarychevskyi, S., 1978. *Tvory u 2-kh t. [Works in 2 vols]*. Bukharest, Vol. 2.
- Zhaivoronok, V. V., 2007. *Ukrainska etnolinhvistyka [Ukrainian ethnolinguistics]*. Kyiv : Dovira. (in Ukrainian).
- Стаття надійшла до редакції 29.04.2021.

I. Struk

PAREMIAS AS MEANS OF IMPLEMENTATION OF THE CATEGORY OF INTERTEXTUALITY IN THE DRAMATIC TEXT OF BUKOVYNA WRITERS

Paremic units as a means of intertextuality in the dramatic text of Bukovynian writers of the second half of the XIX – early XX centuries (Yu. Fedkovych, S. Vorobkevych, S. Yarychevsky) are analyzed in the article. Functional groups of paremias as a kind of communicative code of Bukovynians are singled out. The peculiarities of the use of set folk expressions in the dramatic works of Bukovynian writers in the corresponding communicative situation are examined.

The system-forming category of a dramatic text is intertextuality – a versatile connection of the text with other texts in terms of content, genre and stylistic features, structure, formal and symbolic expression. The most realized intersemiotic relations in dramaturgy are the relations between verbal texts and texts that represent other semiotic systems. Within the theatrical performance there is a complementarity of verbal and musical within the song, painting and words, cinematic adaptation of the literary text, in particular, the transmission through visual images of verbal significance. In the DT of Bukovynian writers we pay special attention to paremias as a means of intertextuality.

Paremia is the history of the Ukrainian people that is contained in concise but wise expressions. Paremias fully reflect all stages of the development of the nation's consciousness and historical events in the society. This is an example of the linguistic perfection of mankind. Paremias focus on the whole cognitive essence of man: history, experience, memory, imagination, worldview, sorrow and joy, suffering and happiness.

Paremias are the highest manifestation of the folk spirit, the depths of folk philosophy, ethics and aesthetics in the dramatic works of Bukovynian writers. Drama (in comparison with other art forms) reproduces the vernacular, in which paremias are realized the most. In the works of Bukovynian playwrights we have focused on proverbs and sayings,

distinguishing them into certain functional types of paremias that regulate relations between people in society; reveal popular ideas and observations on the development of society; characterize the nature of human speech; paremias, expressing peculiar moral and social precepts for person; paremia-assessment.

On the other hand, paremic units recorded in the dramatic works of Bukovynian writers are a manifestation of the intertextuality of DT and certify the perception, understanding and knowledge of the human world. Paremias are the result of the collective speech activity of the people and they represent group and individual forms of human communicative behavior. They are kind of spiritual code of Bukovinians which regulates the life of each individual.

Key words: *dramatic text, intertextuality, paremia, communicative situation, communicative rule.*

УДК 811.161.2'367.623

Г. І. Теслицька

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОНОМАСІОЛОГІЧНИХ ПАРАМЕТРІВ АД'ЕКТИВІВ ЯК ЧАСТИНОМОВНОГО КЛАСУ СЛІВ

У статті узагальнено відомості про теоретичні засади вивчення ад'єктивів як окремого частиномовного класу слів, схарактеризовано особливості функціонування ад'єктивів у структурі речення як атрибутивних та предикативних компонентів; комплексно досліджено явище синтаксичного ускладнення структури простого речення напівпредикативними ад'єктивними компонентами (традиційно – відокремленими прикметниковими і дієприкметниковими зворотами), що їм притаманна потенційна предикативність.

Ключові слова: *частина мови, ознакове слово, прикметник, віддієслівний прикметник, предикат, атрибут, просте ускладнене речення, напівпредикативний ад'єктивний компонент, відокремлення.*

DOI 10.34079/2226-3055-2021-14-24-157-162

Постановка проблеми. Одним з основних завдань сучасного українського мовознавства є створення повної академічної граматики української мови, що охопила б здобутки вітчизняної та закордонної лінгвістики, нагромаджені впродовж ХХ ст. Труднощі побудови такої праці полягають у виборі її концепції, теоретичних засад, які б дали змогу найповніше виявити специфіку граматичної структури української мови та її динаміки. У цьому аспекті важливо встановити поняттєво-термінологічну кваліфікацію прикметника й дієприкметника, з'ясувавши сутність їхніх ознак і властивих (чи невластивих) граматичних категорій, що споріднюють їх з іншими частинами мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній лінгвістиці набув розвитку когнітивно-функційний аспект вивчення тих чи інших мовних явищ, в основі якого лежить ономасіологічний аналіз слів як засобів номінації окремих фрагментів дійсності. За період розвитку ономасіології мовознавці довели, що ономасіологічне значення слова – це складний комплекс значень (лексичного, словотвірного і частиномовного);